

Дорошенко Яна Олегівна
Наумкіна Світлана Михайлівна

Повоєнне відновлення України та забезпечення сталого розвитку крізь призму бачення організацій громадянського суспільства

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.5>

Дорошенко Яна Олегівна
аспірантка кафедри політичних наук
і права
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса,
Україна
ORCID: 0009-0009-2314-3147

Наумкіна Світлана Михайлівна
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук
та права
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса,
Україна
ORCID: 0000-0002-1125-647X

Стаття присвячена аналізу масштабів руйнувань в Україні, спричинених повномасштабним вторгненням Росії, та перспективам повоєнного відновлення. На основі фінансової аналітики Світового банку досліджено стрімке зростання економічних збитків, які належатиме відновити під час повоєнного відновлення України.

Досліджується роль держави, міжнародної спільноти та громадянського суспільства у процесі відбудови. Аналізується державна політика у сфері відновлення, зокрема, «План відновлення України». Окремо розглядається потенціал організацій громадянського суспільства у сприянні повоєнному відновленню, визначаються основні виклики та можливості.

Зазначено, що громадянське суспільство виявило надзвичайну активність у реагуванні на гуманітарну кризу та демонструє готовність брати участь у відбудові країни. Стаття досліджує, як громадські організації можуть доповнювати зусилля держави та міжнародних партнерів, забезпечуючи прозорість, підзвітність та інклюзивність процесу відновлення.

Підкреслено, що повоєнне відновлення України має стати поштовхом до модернізації економіки та інтеграції в ЄС. Однак, успішна реалізація плану відновлення вимагає чіткої стратегії, значних фінансових ресурсів та активної участі всіх секторів суспільства.

Ключові слова: повоєнне відновлення, Україна, російська агресія, повномасштабне вторгнення, громадянське суспільство, План відновлення України, повоєнне відновлення, економічні збитки.

Метою статті і завданням статті є аналіз і оцінка того як громадські організації можуть долучитися до процесу відбудови, які виклики вони можуть зустріти та як їх подолати. На основі проведеного аналізу сформулювати рекомендації щодо посилення ролі громадянського суспільства, співпраці з державою та міжнародними партнерами.

Методологічною основою дослідження є аналіз даних Світового банку щодо економічних збитків, а також результатів соціологічних опитувань громадських організацій. Для оцінки потенціалу громадянського суспільства використано метод системного аналізу та порівняльного аналізу.

Результати. Повномасштабне вторгнення Росії спричинило всеосяжну руйнацію не бачену з часів Другої Світової Війни. Фактичні втрати в економічній сфері України вже зараз сягають сотень мільярдів доларів і тільки продовжують зростати день у день [16. ст. 9]. Майбутні демографічні, соціальні та соціокультурні наслідки будуть переслідувати Україну і українців протягом десятиків років після закінчення повномасштабного вторгнення, і їх об'єм ще тільки належить оцінити.

З наближенням третьої річниці повномасштабного вторгнення Росії в Україну, все більшої

сили набирають дискусії про повоєнне відновлення України. На тлі активних бойових дій на фронті, в Україні та за її межами вже відбуваються виставки, круглі столи, конференції, тощо [1, 10, 14].

З огляду на повномасштабне вторгнення, що триває, міжнародні організації та організації громадянського суспільства (ОГС), державні органи і політики продовжують формувати і розширювати візію повоєнного відновлення України, забезпечення сталого розвитку і соціальної справедливості в майбутньому.

Світовий Банк готується до представлення нової, четвертої Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4).

На рис. 1 зображено еволюцію мапи руйнацій на території України завданих агресією Росії у період з 24 лютого 2022 року до 31 грудня 2023.

Ліворуч на рис. 1 можна побачити три мапи з поетапними результатами оцінки шкоди, завданої агресією Росії до України у періоді між лютим 2022 і груднем 2023. Інтенсивність кольору на мапі позначає більшу кількість військових подій. Мапа праворуч зображує кумулятивну оцінку шкоди станом на грудень 2023 року [16. ст. 13]. Мапа оцінює середню кількість військових подій на

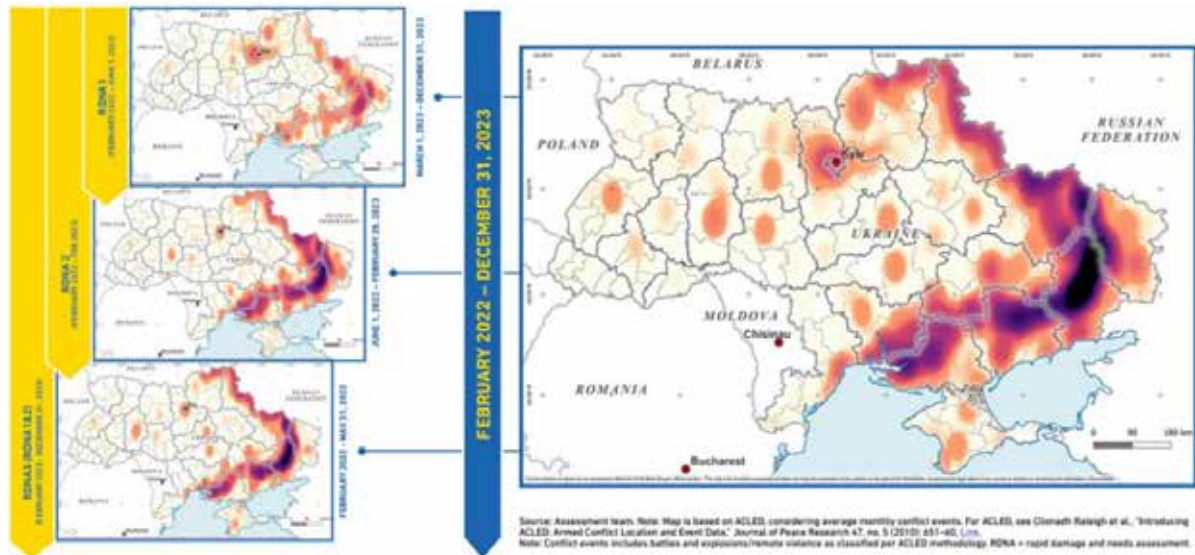

Рис. 1. Порівняльна мапа поширення військових подій територією України

місяць, включно з прямими зіткненнями, вибухами та іншими насильницькими діями згідно методології ACLED.

Перша оцінка Світового банку RDNA1 виміряла збитки у розмірі в 97,4 мільярда доларів США прямих збитків (в часовому проміжку між 24 лютого та 1 червня 2022 року), та 252 мільярди доларів США фінансових втрат (включаючи 3 місяці фактичних збитків і 18 місяців прогнозованих збитків) і 348,5 мільярдів доларів США для відновлення та реконструкції (протягом 10 років) [16. ст. 12].

Друга оцінка Світового банку RDNA2 оцінила збитки в 134,7 мільярда доларів США (в часовому проміжку між 24 лютого 2022 року та 24 лютого 2023 року), 289 мільярдів доларів США збитків (включаючи 12 місяців фактичних збитків і 18 місяців прогнозованих збитків), і 410,6 мільярдів доларів США на потреби відновлення та реконструкції (протягом 10 років) [16. ст. 12].

Третя оцінка RDNA3 збільшила ці цифри до 152 мільярдів доларів США прямих збитків. І хоча зростання на 15,2% порівняно з попередньою оцінкою прямих збитків здається несуттєвим, воно позаяк пов'язане виключно зі сталою лінією зіткнення. Будь яка потенційна зміна наявної територіальної диспозиції, принесе нові втрати, що дає підстави вважати, що нова оцінка RDNA4 зафіксує ще більше зростання прямих збитків завданих війною.

Зважаючи на подібну динаміку втрат і збитків, повоєнне відновлення України, стане найбільшою економічною програмою допомоги з часів Плану Маршалла для Європейських країн, а план реконструкції має забезпечити не тільки базове відновлення, а і створення підвалин для майбутнього зростання.

Варто зауважити, що план Маршала після Другої Світової профінансував відновлення 16 євро-

пейських країн у розмірі 13 мільярдів доларів США (приблизно 240 мільярдів доларів США в сучасному еквіваленті) [9]. Вже зараз збитки України і розрахунки витрат на потенційну реконструкцію переважають цей, найбільший в історії проєкт міжнародного відновлення, не кажучи про майбутній розвиток подій.

У випадку України, основним актором і виконавцем майбутнього відновлення, на кінцевому етапі все ж буде українська держава та чинний уряд на час таких подій. Тому варто дослідити, як саме готуються державні структури до відбудови по закінченню повномасштабного вторгнення. Вже зараз створено державні фонди спрямовані на повоєнне відновлення та реконструкцію, і започатковано ряд проєктів на ініціатив [15, 4, 5, 3, 8, 7, 6].

Окрім державних фондів, загальна візія відновлення описана в державному проєкті «План відновлення України» представленому Президентом України, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів та Міністерством цифрової трансформації України. План ґрунтується на 5 основних принципах:

- Негайний початок і поступовий розвиток;
- Нарощування справедливого добробуту;
- Інтеграція в ЄС;
- Відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах;
- Стимулювання приватних інвестицій.

«План відновлення України» ставить на меті залучення понад 750 мільярдів доларів США в періоді 2023–2026 років [15].

Однак, зазначені фонди і проєкти не можна вважати єдиним цілісним загальнонаціональним планом відновлення, оскільки досі не існує кінцевого розуміння об'єму який належатиме відновити.

Окрім прямих міжнародних ініціатив та державних програм, іншим гравцем процесу реконструкції

є громадянське суспільство та ОГС. Задля того, щоб ефективно подолати кризу повоєнного відновлення, план відновлення та реконструкції має враховувати не тільки державну спроможність, а і спроможність організацій громадянського суспільства.

Організації громадянського суспільства мають унікальні можливості для сприяння повоєнному відновленню України. Вони можуть забезпечити моніторинг процесу відновлення, захищати інтереси вразливих груп населення, сприяти розвитку громадянського суспільства на місцевому рівні та залучати міжнародну допомогу, тощо [11. ст. 6–9]. На рис. 2 наведено коротку таблицю потенційних ніш для діяльності ОГС у сфері відновлення.

Окремою сферою діяльності ОГС варто виділити міжнародне співробітництво та адвокацію до якої залучено понад 10% українських ОГС за даними IPAC Єднання [12. ст. 7]. Наведений вище список потенційних сфер долучення ОГС не є вичерпним. Однак, для ефективної участі в процесі відновлення ОГС потребують багатовимірної підтримки з боку держави, міжнародних організацій та бізнесу.

Наразі, ОГС стикаються з низкою загроз, які можуть перешкодити реалізації їхніх планів. Це, зокрема, тривалість бойових дій, фінансові труднощі, відтік кадрів та нестача фахівців, ускладнення законодавства, виснаження суспільства, тиск з боку правоохоронних органів та місцевої влади, а також можливі вибори, які можуть змінити ситуацію.

За результатами опитування ОГС проведеного IPAC Єднання, основні труднощі в діяльності

ОГС стосуються фінансової забезпеченості (58%) та кадрових проблем – вигорання команди, надмірної праці співробітників, нестачі кадрів (34%). Частка ОГС, що повідомила про ці проблеми, дещо зросла у 2023 році порівняно з 2022 роком [12. ст. 10–11].

За даними цього ж дослідження, більше половини (52%) ОГС та волонтерських ініціатив мали проекти та ініціативи з відновлення України, причому 18% вже реалізували такі плани, а 34% запланували відповідні активності на 2024 рік.

За даними інших опитувань, готовність ОГС долучатися до повоєнного відновлення та відбудови ще вища. Респонденти, які вже реалізують чи збираються долучитися до проєктів з відновлення, здебільшого оцінюють рівень спроможності своїх організацій для цієї діяльності як середній (44%) чи високий (44%), натомість рівень поінформованості про наявні можливості для ОГС у сфері відбудови – як низький (34%) чи середній (40%). ОГС окреслюють широке коло сфер потенційного залучення громадянського суспільства до відновлення, але основними, на їхню думку, є контроль за діями влади, зокрема за забезпеченням прозорості розподілу коштів, розробка соціальних проєктів і налагодження діалогу між владою, бізнесом і громадою [12. ст. 12].

І хоча частка ОГС які виділяють відновлення (відновлення / розбудова інфраструктури, соціально-економічних об'єктів, житла), як основну сферу діяльності зросла з 1% до 5% у проміжку між 2022 та 2023 роками, ця діяльність лишається однією з найменш покритих ОГС сфер [12. ст. 40].

Можна зробити припущення, що тенденція до зростання відсотку ОГС які спрямовані виключно

Оцінка масштабу пошкоджень та потреб	Підтримка підприємств та бізнесу	Адвокація доступу та використання відкритих даних для відновлення
Створення ГІС-систем/ГІС-реєстрів, необхідних для відновлення	Відбудова та ремонт житла, медичної, освітньої та соціальної інфраструктури	Залучення мешканців громад до планування і участі у відновленні
Створення цифрових продуктів/інформаційних систем	Допомога у відновленні критичної інфраструктури	Адвокація України на міжнародному рівні
Створення аналітичних центрів, координаційних/експертних майданчиків для супроводу відновлення	Відбудова та ремонт енергетичної інфраструктури	Психологічна підтримка населення, адаптація ветеранів
Створення маніфестів або концепцій відновлення	Експертна підтримка центральної влади та ОМС в ході відновлення	Допомога у розробці інженерно-проектної документації та технічний нагляд
Створення навчальних програм для учасників відбудови	Розмінування	Надання матеріально-технічних засобів та матеріалів
Створення аналітичних планів відновлення	Стимулювання та адвокація "зеленого" відновлення	
Підтримка ОГС для участі у відновленні	Створення механізмів контролю за витратами коштів та боротьби з корупцією в ході відновлення	

Рис. 2. Напрямки діяльності ОГС спрямовані на повоєнне відновлення

на відновлення буде зростати у майбутньому, проте говорити про це ще зарано.

Висновок. Майбутнє повоєнне відновлення України буде супроводжуватись низкою викликів, деякі з яких очевидні вже зараз. Серед них – масштабність руйнувань, корупція, відсутність світового досвіду в реалізації таких масштабних проєктів, а також невизначеність щодо тривалості війни. Однак, ця криза також відкриває і нові можливості для трансформації країни.

Відновлення має стати поштовхом до модернізації економіки, розвитку інновацій та впровадження європейських стандартів. Відбудова за принципом «краще ніж було» має стимулювати «leapfrogging» – можливість досягти успіху завдяки інноваціям, якщо такий неможливий шляхом органічного розвитку [13].

Кожен день продовжує приносити втрати і поглиблює багатовимірну кризу, в якій опинилась Україна через повномасштабне вторгнення Росії. Повоєнне відновлення України яке нам належить пережити стане масштабним і довготривалим процесом, який вимагатиме спільних зусиль міжнародної спільноти, української держави та громадянського суспільства. Для успішної реалізації плану відновлення необхідно розробити чітку стратегію, залучити значні фінансові ресурси, забезпечити прозорість і підзвітність, а також зміцнити довіру до державних інституцій.

Поки цей час ще не настав і повномасштабне вторгнення Росії в Україну триває, вкрай важливою є підтримка Збройних Сил України на всіх доступних рівнях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 4a Міжнародна виставка та конференція "ReBuild Ukraine construction & Energy" URL: <https://rebuildukraine.in.ua>
2. BPIE (Європейський інститут ефективностібудівель) (2024). Розробка критеріїв прийнятності для фінансування «зеленої» реконструкції будівель в Україні. URL: <https://dixigroup.org/analytic/vidbuduvaty-krashhe-nizh-bulo-shist-investycijnyh-kryteriyiv-dlya-stalogo-vidnovlennya-budivel-v-ukrayini/>
3. Фонд відновлення і трансформації економіки URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/economy-restoration-fund-vidnovlennya-ekonomiki>
4. Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/destroyed-infrastructure-fund-vidnovlennya-infrastrukturi>
5. Фонд підтримки армії URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/army-support-fund-pidtrimka-armiyi>
6. Фонд підтримки малого та середнього бізнесу URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/affected-business-fund-pidtrimka-biznesu>

7. Фонд обслуговування та погашення державного боргу URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/public-debt-fund-obslugovuvannya-borgu>

8. Гуманітарний фонд URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/humanitarian-fund-gumanit-fond>

9. International Monetary Fund. "Money Matters: An IMF Exhibit — The Importance of Global Cooperation" URL: https://www.imf.org/external/np/exr/center/mm/eng/mm_dr_03.htm

10. International Sustainability Forum 2024 URL: <https://asde.com.ua/isf24>

11. ICAP Єднання. "Дослідження ініціатив у сфері відновлення_2023." URL: https://ednannia.ua/images/Дослідження_у_сфері_відновлення_стисла_версія.pdf

12. ICAP Єднання. "Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. Лютий 2024" URL: https://ednannia.ua/images/Procurements/Громадянське_суспільство_України_в_умовах_війни_звіт_з_комплексного_соціологічного_дослідження.pdf

13. Leapfrogging. URL: <https://leapfrog.cl/en/leapfrogging>

14. Міжнародна конференція з питань відновлення України (Ukraine Recovery Conference – URC2024) URL: <https://ua.urc-international.com>

15. Візія Відновлення України URL: <https://recovery.gov.ua>

16. World Bank. "Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. (RDNA3). February 2022 – December 2023". URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>

REFERENCES:

1. 4a Mizhnarodna vystavka ta konferentsiia "ReBuild Ukraine construction & Energy". URL: <https://rebuildukraine.in.ua>
2. BPIE Evropeyskyy Instytut efektyvnosti budivel (2024). Rozrobka kryteriiv pryemnosti dlya finansuvannya "zelenoi" rekonstruktsiyi budivel v Ukraini. URL: <https://dixigroup.org/analytic/vidbuduvaty-krashhe-nizh-bulo-shist-investycijnyh-kryteriyiv-dlya-stalogo-vidnovlennya-budivel-v-ukrayini/>
3. Fond obsluhovuvannia ta pogashennia derzhavnogo borhu. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/public-debt-fund-obslugovuvannya-borgu>
4. Fond pidtrymky armiyi. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/army-support-fund-pidtrimka-armiyi>
5. Fond pidtrymky malogo ta serednego biznesu. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/affected-business-fund-pidtrimka-biznesu>
6. Fond vidnovlennia i transformatsii ekonomiky. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/economy-restoration-fund-vidnovlennya-ekonomiki>

7. Fond vidnovlennia mayna ta zruynovanoi infrastruktury. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/destroyed-infrastructure-fund-vidnovlennya-infrastrukturi>
8. Gumanitarnyy fond. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini/humanitarian-fund-gumanit-fond>
9. ISAR Yednannia. "Doslidzhennia initsiatyv u sferi vidnovlennia_2023." URL: https://ednannia.ua/images/Doslidzhennia_u_sferi_vidnovlennia_stisla_vercia.pdf
10. ISAR Yednannia. "Hromadianske suspilstvo Ukrainy v umovakh viyny: zvit z kompleksnogo sotsiologichnoho doslidzhennia. Lyuty 2024" https://ednannia.ua/images/Procurements/Громадянське_суспільство_України_в_умовах_війни_звіт_з_комплексного_соціологічного_дослідження.pdf
11. International Monetary Fund. «Money Matters: An IMF Exhibit – The Importance of Global Cooperation» URL: https://www.imf.org/external/np/exr/center/mm/eng/mm_dr_03.htm
12. International Sustainability Forum 2024. URL: <https://asde.com.ua/isf24>
13. Leapfrogging. URL: <https://leapfrog.cl/en/leapfrogging>
14. Mizhnarodna konferentsiia z pytan vidnovlennia Ukrainy (Ukraine Recovery Conference – URC2024). URL: <https://ua.urc-international.com>
15. Vizii Vidnovlennia Ukrainy. URL: <https://recovery.gov.ua>
16. World Bank. "Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. (RDNA3). February 2022 – December 2023". URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>

Post-war recovery of Ukraine and ensuring sustainable development through the prism of civil society organizations

Doroshenko Yana Olehivna

Postgraduate Student at the Department of Political Science and Law
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky"
Staroportofrankivska str., 26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0009-2314-3147

Naumkina Svitlana Mykhailivna

Doctor of Political Sciences, Professor,
Head of the Department of Political Sciences and Law
State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky"
Staroportofrankivska str., 26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1125-647X

This paper analyzes the extent of destruction in Ukraine caused by Russia's full-scale invasion and explores the prospects for post-war recovery.

Based on the World Bank's financial analysis, the study examines the rapid growth of economic losses that will need to be restored during Ukraine's post-war reconstruction.

It explores the roles of the state, the international community, and civil society in the recovery process, with a particular focus on the potential of civil society organizations to contribute to post-war reconstruction. The paper highlights the extraordinary activity of civil society in responding to the humanitarian crisis and its readiness to participate in rebuilding the country. It examines how civil society organizations can complement the efforts of the state and international partners, ensuring transparency, accountability, and inclusivity in the recovery process. The paper emphasizes that Ukraine's post-war recovery should serve as a catalyst for economic modernization and integration into the EU.

However, the successful implementation of the recovery plan requires a clear strategy, significant financial resources, and active participation from all sectors of society.

Key words: post-war recovery, Ukraine, russian aggression, full-scale invasion, civil society, Ukraine Recovery Plan, economic losses.